

TÜRKİYE'DE EĞİTİM GÖREN MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN DİLSEL SORUNLARININ İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF LINGUISTIC CHALLENGES FACED BY REFUGEE STUDENTS IN TURKEY

Ekrem SOLAK*

Selda ÇELİK**

Öz

Bu araştırma Türkiye'ye göç etmiş ilkököl düzeyindeki mülteci öğrencilerin dilsel sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma nitel bir çalışma olup, görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu Ankara ilindeki iki ilkökölde bulunan on beş mülteci öğrenci ve on öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerden 5'i Suriye, 3'ü Irak, 3'ü Afganistan, 2'si Somali, 1'i Libya, 1'i İran'dan göç etmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler ise farklı mesleki deneyimlere sahip olup, dokuzu kadın biri erkek öğretmenden oluşmaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, mülteci öğrenciler herhangi bir hazırlık süreci geçirmeden ve dil sorunları çözülmeden okula başladıklarında, hem sosyal hem de akademik açıdan dilsel sorunlar yaşamaktadırlar. Öğrenciler dil öğrenene kadar dersleri anlamadıkları için okulun akademik anlamda bir katkısı olmamakta, hatta öğrencilerin gelecekteki başarılarını da engellemektedir.

Anahtar Kelimeler: Mülteci Öğrenci, Dilsel Uyum, Mülteciler ve Eğitim.

Abstract

The purpose of this research is to determine linguistic problems of primary level refugee students in Turkey and to propose solutions to these problems. In this qualitative study, data are collected through interviews. Participants of the study are fifteen refugee students and ten teachers working at two primary schools in Ankara, Turkey. Among the students who have participated the study, five of the students migrated from Syria, three from Iraq, three from Afghanistan, two from Somalia and one from Libya. Teachers who have participated the study have different professional experiences and nine of them are female and one is male.

According to the results of the study, refugee students experience linguistic problems in terms of both social and academic perspectives when they start school without any preparation. As students do not understand the lessons until they learn the language, the school does not have an academic contribution and prevents their future success.

Keywords: Refugee Students, Linguistic Integration, Refugees And Education.

1.GİRİŞ

Geçmişten günümüze insanlar değişik nedenlerden dolayı farklı coğrafyalara göç etmiştir. Göç "ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret" (Türk Dil Kurumu, 2018) tanımlanmıştır. Göçlerle insanlar sadece fiziksel olarak yer değiştirmeyip yanlarında dillerini, kültürlerini, yaşantılarını da götürmektedir. Bal (2008:106) göçün bir sosyo-ekonomik sistemden diğerine, bir kültürel sistemden diğerine geçmeyi içerdiğini ifade etmiştir. Aksoy (2012)'un belirttiği üzere göçlerle beraber farklı kültürler karşılaşmakta, beraber yaşama zorunluluğu doğmakla, birlikte çatışmalar ve uyum sorunları ortaya çıkmaktadır.

Göçlerle insanlar içinde doğduğu, kültürünü oluşturduğu, deneyimler kazandığı, sosyalleştiği çevreyi bırakıp alışık olmadıkları dilini, kültürünü, değerlerini, bilmedikleri bir topluma katılarak hayatlarını sürdürme mücadelesi vermektedir. Bu deneyimlere, yeni dil kazanma problemleri ve göç edilen toplumun değerlerine uyma sorunları eşlik etmektedir.

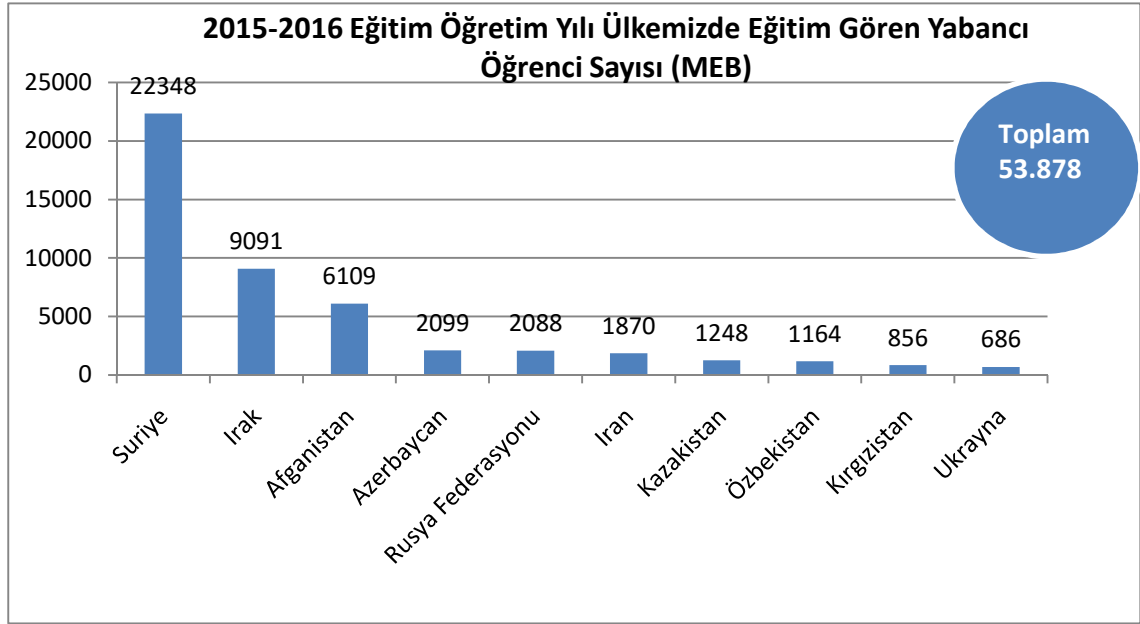
1970'li yılların sonundan itibaren özellikle Türkiye'ye yönelik yakın ve sınır komşusu olduğu ülkelerden gerçekleşen uluslararası göçler; sığınmacı, mülteci, transit göçmen ve kaçak işçi gibi çok çeşitli göç hareketlerini kapsamaktadır (Güneş, 2013). Günümüzde Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) verilerine göre dünyada 22,5 milyon kişi mülteci, 40,3 milyon kişi kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş, 2,8 milyon kişi sığınmacı olmak üzere toplam 65 milyondan fazla insan zulüm, çatışma, katliamlar ve insan hakları ihlali, savaşlar nedeniyle yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Yine BMMYK'nin verilerine göre Türkiye dünyada en yüksek sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Kasım 2017 verilerine göre 3,3 milyon Suriye, 157000 Afganistan, 152000 Irak, 33000 İran, 4000 Somali, 10000 diğer

* Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ekremsolak@gmail.com

** Y. Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, selda.celik@amasya.edu.tr

ülkelerin vatandaşlarından olmak üzere 4,0 milyona yakın mülteci, sığınmacı göçmen bulunmaktadır (www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html). Göç olaylarının sonuçlarına bakıldığında en çok çocukların etkilendiği görülmektedir. Göç İdaresi genel müdürlüğünün 2015 raporuna göre Türkiye’de Milli Eğitime bağlı okullarda öğrenim gören yabancı öğrenci sayısı Şekil 1’de görülmektedir. Şekil 1’e göre Milli Eğitime bağlı okullarda 53.878 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu öğrencilerin içinde de en fazla sayıyı Suriyeli öğrenciler oluşturmaktadır.

Şekil 1: Sarıtaş vd.:(2016)

Yeni bir ülkeye ve ortama alışmak durumunda bırakılan çocukların karşılaştıkları ilk ve en önemli sorunun iletişim sorunu olduğu düşünüldüğünde, mülteci öğrencilerin dilsel sorunlarının tespit edilerek çözüm önerilerinin sunulması diğer birçok sorununda çözülmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Er ve Bayındır (2015) sınıf öğretmenlerinin ilkokula giden mülteci çocukların eğitimlerine yönelik pedagojik yaklaşımlarını araştıran bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın katılımcılarını İzmir merkezde görev yapan 182 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Metot olarak nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları katılımcı öğretmenlerin sınıflarının 3/1’inde mülteci öğrenciler olduğunu göstermiştir. Öğretmenlerin görüşleri dikkate alındığında öğretmenlerin kendilerini mülteci çocukları eğitime konusunda yeterli hissetmedikleri görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin mülteci çocukları eğitime konusunda bir eğitime tabi tutulmadıkları da görülmüştür. Çalışmada öneri olarak öğretmenlerin mülteci çocukları eğitmelerine yönelik bir eğitim düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş (2016) İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunları araştırmış, öğretmen ve yöneticilerin karşılaştıkları sorunları ve sorunlara yönelik çözüm önerilerini ortaya koymuşlardır. Çalışmanın sonucunda ilk karşılaşılan sorunun dil sorunu olduğu vurgulanmıştır. Öğretmenlerin ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik ise öncelikle okul öncesi eğitimi verilmesi, aileye ve çocuğa yönelik dil eğitiminin uygulanması, diğer çocukları olumsuz etkilememe açısından yabancı uyruklu öğrencileri aynı sınıfta toplama, Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde ayrı bir birim açılması gibi görüşler ifade edilmiştir.

Uzun ve Bütün (2016) Okul öncesi kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşlerini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada sığınmacı çocukların eğitim gördükleri kurumlarda ciddi sıkıntılarla karşılaştıklarını tespit etmişlerdir. Bu sorunların başında dil sorunu vurgulanmaktadır. Çocuklar Türkçe bilmemekte akranlarıyla ve öğretmenleriyle iletişim kuramamakta bunun sonucunda grubun dışında kalmaktadır. Katılımcıların öğrencilere destek vermekte zorlandıkları ileri sürülmektedir. Bu durumda öğrencilerin aidiyet duygularını pekiştirmeyi zorlaştırmakta,

Suriyeli çocuklar yoksulluğun, savaştan kaçmanın verdiği psikolojik yükün altında bir de dil ve kültür farklılığı, dışlanma gibi sorunlarla karşılaşmaktadır.

Erdoğan vd (2017) Türkiye'deki Suriyeli ve mülteci akademisyen ve üniversite öğrencilerinin durumu, sorunları ve beklentileri konusunda bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırma boyunca Suriye'li akademisyenlerle çalıştaylar düzenlenmiş, mülakatlar yapılmış ve üniversite öğrencilerine anket uygulanmıştır. Araştırmanın birçok sonuçları olmasına rağmen, dil konusundaki veriler şu şekilde özetlenebilir: Araştırmaya dahil olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin %37,75'i ileri, %41'i ise orta seviyede Türkçe bildiklerini ifade etmiştir. İleri derecede İngilizce bilenlerin oranı %31, Fransızca bilenlerin %4,6; Kürtçe, Rusça, Çince vb. dilleri bilenlerin oranı ise %46,67'yi bulmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu araştırma ilköğretim düzeyindeki mülteci öğrencilerin dilsel sorunlarını belirlemek amacıyla, mülteci öğrenci ve bu öğrencileri eğiten öğretmenlerin görüşleri alınmak suretiyle yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomonolojik araştırma, bireylerin kendi bakış açısından algı ve deneyimlerini ön plana çıkarmayı amaçlayan bir araştırma desendir. Fenomonolojik araştırma, insan olgusu üzerine odaklanan, yaşanmış deneyimlerin ifade edilmesinin anlamlarını tanımlamayı amaçlayan tümevarımsal betimleyici bir araştırmadır (Saban ve Ersoy 2016; 55). Bu temel amaç doğrultusunda, araştırmada yanıtı aranan sorular şunlardır:

1. Sınıfında mülteci öğrenci bulunan öğretmenlerin mülteci öğrencilerin dilsel açıdan yaşadıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sınıfında mülteci öğrenci bulunan öğretmenlerin yaşanan dilsel sorunlara ilişkin aldıkları tedbirler ve çözüm önerileri nelerdir?
3. Mülteci öğrenciler eğitim gördükleri okulda hangi dilde eğitim almak istemektedirler?
4. Mülteci öğrencilerin arkadaşları ve öğretmenleriyle yaşadıkları dilsel sorunlar nelerdir?
5. Mülteci öğrenciler arkadaşları ve öğretmenleri ile iletişim kurarken anlamada yaşadığı güçlükler karşısında neler yapmaktadır?

3.1. Örneklem

Araştırmanın örneklem grubunu Ankara ili Çankaya İlçesinde iki ilköğretim okulunda bulunan on beş mülteci öğrenci ve on öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan mülteci öğrencilere ilişkin bilgiler Tablo 1 de sunulmuştur.

Tablo 1 Araştırmaya Katılan Mülteci Öğrencilere İlişkin Bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaşı	Ankara'da İkamet Ettiği Süre	Neren Göç Ettiği
M-1	Kadın	10	4 yıl	Irak
M-2	Kadın	9	3 yıl	Irak
M-3	Kadın	7	-	Somali
M-4	Kadın	10	1 yıl	Iran
M-5	Kadın	11	2 yıl	Afganistan
M-6	Kadın	10	6 yıl	Somali
M-7	Kadın	10	6 yıl	Suriye
M-8	Erkek	10	2 yıl	Suriye
M-9	Kadın	10	3 yıl	Suriye
M-10	Kadın	10	4 yıl	Libya
M-11	Kadın	9	2 yıl	Afganistan
M-12	Erkek	9	1 yıl	Suriye
M-13	Erkek	9	1 yıl	Irak
M-14	Erkek	10	3 yıl	Afganistan
M-15	Erkek	10	4 yıl	Suriye

Tablo 1'e göre, Araştırmaya katılan mülteci öğrencilerden beşi Suriye, üçü Irak, üçü Afganistan, ikisi Somali, biri Libya, biri İran'dan göç etmiş olup; onu kadın, beşi erkektir. Katılımcıların Türkiye'de

ikamet ettiği süre, bir ila altı yıl arasında değişmektedir. Ancak çoğunluğu üç yıl üzeri Türkiye’de yaşamaktadır. Yaş grubu ise, yedi ila on arasındadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin bilgiler ise Tablo 2’de yer almaktadır. .

Tablo 2 Araştırmaya Katılan Öğretmenlere İlişkin Bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Meslekte Deneyimi	Görev Yaptığı Okul Kademesi
Ö1	Kadın	29	İlkokul
Ö2	Kadın	25	İlkokul
Ö3	Kadın	26	İlkokul
Ö4	Kadın	12	İlkokul
Ö5	Kadın	14	İlkokul
Ö6	Kadın	32	İlkokul
Ö7	Erkek	22	İlkokul
Ö8	Kadın	27	İlkokul
Ö9	Kadın	24	İlkokul
Ö10	Kadın	26	İlkokul

Araştırmaya katılan öğretmenler, farklı mesleki deneyimlere sahip olup, tecrübe süresi on iki ila 32 yıl arasındadır. Dokuzu kadın biri erkek öğretmenden oluşmaktadır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, mülteci öğrencilerin ve sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilerin yaşadıkları dilsel sorunların belirlenmesi amacıyla öncelikle literatür taranmış ve uzman görüşü alınarak görüşme formları geliştirilmiştir. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınarak belirlenen iki okulda on beş mülteci öğrenci ve on sınıf öğretmeniyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Öğrenci görüşme formunda öğrencinin yaşı, cinsiyeti, geldiği ülke, dilsel olarak yaşadıkları sorunlarla ilgili sorular yer almaktadır. Öğretmen görüşme formunda ise öğretmenin cinsiyeti, mesleki deneyimi, mülteci öğrenciler ile yaşadıkları dilsel sorunlar ve bu sorunlara ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Her öğrenci ve öğretmenle yüz yüze görüşmeler yapılmış sorulara verdikleri yanıtlar katılımcılar kodlanarak görüşme formlarına not edilmiştir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre. Görüşme tekniği kullanılarak elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemi ile sunulmuştur.

4. BULGULAR

Bu kısımda öğretmenlerin mülteci öğrencilerle iletişim kurmakta yaşadıkları güçlükler, sorunların çözümüne yönelik aldıkları tedbirler ve mülteci öğrencilerin karşılaştığı dilsel sorunlar ile bu sorunların üstesinden gelmek için kullandıkları yöntemlere ilişkin elde edilen verilere yer verilmiştir.

Tablo 3 Öğretmenlerin Mülteci öğrencilerin dilsel açıdan yaşadıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır.

Tablo 3: Öğretmenlerin Mülteci öğrencilerin Dilsel Açıda Yaşadıkları Güçlüklerle İlişkin Görüşleri

S	Dilsel Sorunlar	f	%
1	Türkçe kelimeleri telaffuzda zorluk	2	20
2	Sesli okumadan kaçınma	1	10
3	Okuduğunu anlamada sıkıntı	1	10
4	Söylenenleri anlayamama	4	40
5	Kavramları, terimleri anlayamama	2	20
6	Dersi takip edememe	1	10
7	Türkçe kelimeleri kullanamama	3	30

Tablo 3’te görüşme yapılan öğretmenlerin tamamının (%100) mülteci öğrencilerle dilsel sorun yaşadıkları anlaşılmıştır. Tabloda en çok sorunun, söylenenleri anlamada (f:4) ve Türkçe kelimeleri kullanmada (f:3) olduğu anlaşılmaktadır. Türkçe kelimeleri telaffuzda zorluk (f:2), sesli okumadan kaçınma

(f:1), okuduğunu anlamada sıkıntı (f:1), kavramları, terimleri anlayamama (f:2), dersi takip edememe (f:1)' de öğretmenlerin karşılaştığı diğer sorunlardandır.

Sınıfta mülteci öğrenci bulunan öğretmenlerin iletişim kurarken yaşadığı güçlüklerle ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır.

Ö2: *Önce dil problemi vardı, dil problemini hallettikten sonra hiçbir problemle karşılaşmadım. 1.sınıfta geldiler. Hiç Türkçe bilmiyorlardı konuşulanları anlamıyorlardı fakat öğrenmeye açık bir öğrenci olduğu için Türkçe'yi 1.sınıfta okuma yazmayla birlikte öğrettim.*

Ö5: *Çocuk konuşma zorluğu çekiyor, anlayamıyoruz. Evde Türkçe konuşulmadığı için çok ilerleme kaydedemedik.*

Tablo 4, öğretmenlerin yaşanan dilsel sorunların üstesinden gelmek için kullandıkları stratejileri göstermektedir.

Tablo 4 Öğretmenlerin Yaşanan Dilsel Sorunlara İlişkin Aldığı Tedbirler

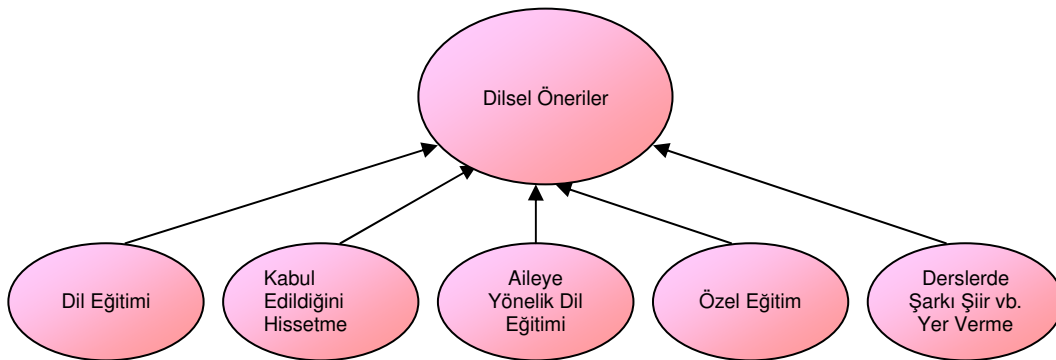
S.	Tedbirler	f	%
1	Sesli okumaya teşvik etme	2	20
2	Bol bol söz hakkı verme	2	20
3	Öğrenciyle sürekli iletişim halinde olma	3	30
4	Şarkı, şiir, tekerlemelerle telaffuzlarını güçlendirme	1	10
5	Destek eğitim sınıfından yardım alma	5	50
6	Aile ile işbirliği	1	10
7	Türkçe konuşmaya teşvik etme	1	10
8	Bireysel okuma çalışmaları	3	30
9	Çizgi film izleme tavsiyesi	1	10

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenler dilsel sorunların önüne geçmek için en çok destek eğitim sınıfından yardım alma (f:5) yoluna gitmişlerdir. Daha sonra bireysel okuma çalışmaları (f:3), öğrenciyle sürekli iletişim halinde olma (f:3), sesli okumaya teşvik etme (f:2), bol bol söz hakkı verme (f:2), şarkı, şiir, tekerlemelerle telaffuzlarını güçlendirme (f:1), aile ile işbirliği (f:1), Türkçe konuşmaya teşvik etme (f:1), çizgi film izleme tavsiyesinde bulunma (f:1) yöntemleriyle sınıflarında yaşanan dilsel sorunlara yönelik çözüm yolları denemişlerdir.

Sınıfta mülteci öğrenci bulunan öğretmenlerin mülteci öğrencilerin dilsel sorunlarını gidermek amacıyla aldığı tedbirlere ilişkin görüşlerden bazıları da şunlardır.

Ö1: *Destek sınıftan yardım aldım. Sesli okumaya teşvik ettim. Her derste söz hakkı vermeye çalıştım. Okula başlamadan önce dil eğitimi almalıydılar.*

Ö2: *Türkçe dışında herhangi bir dil kullanmamalarını Türkçe iletişim kurmalarını tavsiye ettim. Çizgi film izlemelerini tavsiye ettim. Şu an bir Türk öğrenci kadar Türkçe biliyorlar. Aile ile iş birliği önemli. Okulda kavramları kazandırıyorum ama evde bunun devamı gelmeli. En önemlisi de kendisinin sınıfta istendiğini hissettirmek. Kabul edildiğini anlayınca size çok güveniyor.*

Şekil 2: Öğretmenlerin Dilsel Sorunlara Yönelik Önerileri

Şekil 2 incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilerin dil eğitimi alması gerektiği, sınıf içerisinde öğrenciye kabul edildiğini hissettirme, ailelere yönelik dil kurslarının açılması gerektiği, öğrencilerin özel

eğitimden geçmesi gerektiği, dersleri şarkı, şiir vb. etkinliklerle çeşitlendirilmesi önerileri olduğu görülmektedir.

Tablo 5'te mülteci öğrencilerin eğitim gördükleri okulda eğitim almak istedikleri diller görülmektedir.

Tablo 5: Mülteci Öğrencilerin Eğitim Görmek İstedikleri Diller

Diller	f	%
Türkçe	8	53
Arapça	3	20
Farsça	3	20
İngilizce	1	7

Tablo 5'e göre, mülteci öğrencilerin eğitim gördükleri okulda eğitim dili olarak görmek istedikleri diller yer almaktadır. Mültecileri öğrencilerin çoğunlukla Türkçe dilinde (f:8) eğitime olumlu baktıkları anlaşılmakta olup, Arapça (f:3), Farsça (f:3) ve İngilizce (f:1) eğitim almak istedikleri diğer dillerdir.

Tablo 6 mülteci öğrencilerin arkadaşları ve öğretmenleriyle yaşadıkları dilsel sorunları yansıtmaktadır.

Tablo 6 Mülteci Öğrencilerin Arkadaşları ve Öğretmenleriyle Yaşadıkları Dilsel Sorunlar

S.	Dilsel Sorunlar	f	%
1	Kendini ifade etmede zorluk yaşama	6	40
2	Söylenen kelimeleri anlayamama	11	73
3	Derste kavramları, terimleri anlayamama	7	47
4	Oyuna katılımda, arkadaşlık kurmada zorluk yaşama	3	20
5	Hiç sorun yaşamama	2	13

Tablo 6 incelendiğinde mülteci öğrencilerin genel anlamda dilsel sorun yaşadıkları görülmektedir. Söylenen kelimeleri anlayamama (f:11), derste kavramları terimleri anlayamama (f:7) en çok yaşanan dilsel sorunlardır. Kendini ifade etmede zorluk yaşama (f:6), oyuna katılımda, arkadaşlık kurmada zorluk yaşama (f:3) öğrenciler tarafından ifade edilmiş diğer dilsel zorluklardır. Tablo 6'ya göre iki öğrencinin hiç sorun yaşamadığı (f:3) anlaşılmaktadır.

Mülteci öğrenciler arkadaşları ve öğretmenleriyle yaşadıkları dilsel sorunlardan bazılarını şu şekilde ifade etmektedirler.

M1: İlk geldiğim zamanlar öğretmenimi, derste anlatılanları, arkadaşlarımla söylediklerimi anlamıyordum. Şimdi her şeyi anlayabiliyorum. İlk zamanlar arkadaşlar adımı bile sorduğunda cevap veremiyordum. Anlatmak istediğim kelimeleri anlamıyordu bazılarını öğretmenim. Hareketlerle işaretlerle anlatabiliyordum biraz.

M2: Arkadaşlarımla konuşmada, öğretmenimin anlattığı dersleri anlamada ve kitaplarda yazılanları anlamada sıkıntılarım oldu. Derste anlamadığım yerleri soramıyordum bazı kelimelerin anlamını bilmiyordum. Öğretmenimin söylediklerinin bazılarını anlamıyordum bende ona kendimi anlatamıyordum.

Tablo 7 mülteci öğrencilerin öğretmenlerini ve arkadaşlarını anlamada yaşadığı sorunlar karşısında iletişim kurmak için kullandığı yöntemleri göstermektedir.

Tablo 7: Mülteci Öğrencilerin Öğretmenleri ve Arkadaşları ile İletişim Kurmak İçin Kullandığı Yöntemler

S.	İletişim Kurma Yöntemleri	f	%
1	Anlatmak istediği kelimeyi hareketlerle, işaretlerle anlatmaya çalışma	6	40
2	Yazarak, çizerek anlatmaya çalışma	2	13
3	Arkadaş yardımıyla iletişim kurma	6	40
4	Öğretmenin görsellerle, örneklerle öğrenciye yardımcı olması	2	13

5	Dil kursuna giderek sorunu ortadan	1	7
6	Hiçbir fikrinin olmaması	1	7

Tablo 7’de mülteci öğrencilerin öğretmenleri ve arkadaşları ile iletişim kurmak için başvurduğu yollar görülmektedir. Öğrencilerin çoğu (f:6) anlatmak istediği kelimeleri hareketlerle, işaretlerle anlatmaya çalışarak iletişim kurmaya çalışmaktadır. Diğer yöntemler ise, arkadaş yardımıyla iletişim kurma (f:6), yazarak çizerek anlatmaya çalışma (f:2), öğretmenin görsellerle, örneklerle öğrenciye yardımcı olmasıdır (f:2).

Mülteci öğrencilerin öğretmenlerini ve arkadaşlarını anlamada yaşadığı sorunlar karşısında iletişim kurmak için kullandığı yöntemlerden bazıları şunlardır.

M3: Öğretmenime ben anlamadım diyorum mesela. Ben bazı şeyleri anlayamıyorum diyorum arkadaşlarıma. Sınıftaki arkadaşlarım anlatmama yardım ediyor.

M4: Öğretmenim anlıyor beni. Arkadaşlarım anlamadığım yerleri anlatmakta yardım ediyor.

M5: Hareketlerle işaretlerle anlatmaya çalışıyorum. Arkadaşlarımdan yardım alıyorum.

M6: Bazen konuşuyorum bazen hareketlerle anlatıyorum. Anlatamadığım şeyler olunca da eve gidince de ağabeyime soruyorum.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Dil sorunu okullarda mülteci öğrencilerin yaşadıkları ilk ve en önemli sorundur. Mülteci öğrenciler herhangi bir hazırlık süreci geçirmeden ve dil sorunları çözülmeden okula başladıklarında, hem sosyal hem de akademik açıdan sorunlar yaşamaktadırlar. Öğrenciler dil öğrenene kadar dersleri anlamadıkları için okulun akademik anlamda bir katkısı olmamakta, hatta öğrencilerin gelecekteki başarıları için engel teşkil etmektedir. Öğrenciler derste anlatılanları anlamamakta, bu durum da sahip oldukları potansiyeli açığa çıkarmalarını engellemekte ve akademik olarak geri kalmalarına neden olmaktadır.

Uzun ve Bütün (2016) okul öncesi kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunların başında dil sorunu olduğunu vurgulamışlardır. Bu çocukların okullarda olumsuz tutumlarla karşılaşmaması için planlı bir eğitim programına tabi tutulması ve temel düzeyde akranları ve öğretmenleri ile iletişime geçebilecekleri temel dil becerilerinin kazandırılmasının faydalı olacağı ifade etmişlerdir. Sarıtaş ve diğerleri (2016) dilsel sorunlara yönelik en etkili çözüm yolunun dil kurslarının açılması olduğunu vurgulamıştır. Okula başlamadan önce ve okul devam ederken alınacak dil eğitimiyle de eğitimin etkinliğinin artırılabilirliğini ifade etmişlerdir. Çocuğa ve aileye yönelik dil eğitiminin mülteci öğrencilerin dilsel sorunlarını çözmeye fayda sağlayacağı vurgulamışlardır. Çetin (2016) ise uyumun sağlanabilmesi için acil olarak Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde Suriyelilere yönelik ücretsiz Türkçe eğitim kursları açılmasını ve sığınmacıların Türkçeyi konuşabilmelerinin öncelikli bir hedef olmasını önermektedir. Mevcut araştırmadan da elde edilen verilerde benzer sonuçlar sergilemektedir.

Er ve Bayındır (2015) ise öğretmenlerin kendilerini mülteci çocukları eğitime konusunda yeterli hissetmediklerini ortaya çıkarmıştır. Bunun en önemli sebebinin ise, öğretmenlerin mülteci çocukların eğitimi konusunda bir eğitime tabi tutulmamış olmalarıdır. Çalışmada öneri olarak öğretmenlerin mülteci çocukların eğitimine yönelik, öğretmenler deki empati duygusunu geliştirebilecek bir eğitim düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Öğretmenlerin mülteci öğrencilerle dilsel sorunlarında ailelerle iletişim kuramamaları da önemli bir etkidir. Öğrenciye okul ortamında kazandırılan kazanımlar evde uygulamaya konulmadığında uzun vadeli olamamaktadır. Mültecilerin kalıcı oldukları düşünüldüğünde, dil sorununun çözümünün sadece öğrencilerle değil, anne babalar için de açılacak dil kursları ile mümkün olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, okullarda destek eğitim sınıflarının açılmasının mülteci öğrencilerin sınıf ortamına, arkadaşlarına, öğretmenlerine dilsel uyum sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Aksoy (2012) ise kültürler arası iletişime daha geniş kapsamlı katılımın uyum sürecini daha da kolaylaştıracağını ifade etmektedir. Uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları, çok uluslu işletmeler ve eğitim kurumları tarafından kültürler arası iletişime önem verilmesinin, uluslararası göç hareketleri ile ortaya çıkan dilsel ve kültürel farklılıklarla ilgili sorunların aşılmasında katkı sağlayacağını değerlendirmektedir. Memişoğlu ve Ilgıt’da (2017) ulusal ve Uluslararası işbirliğinin mültecilerle ilgili sorunların üstesinden gelmesindeki önemini işaret etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim. *The Journal of International Social Research*, S. 5(20), s.292-303.
Bal, H. (2008) *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
Çetin, İ. (2016). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*, S.34, s.197-222.

- Er, A. R., ve Bayındır, N. (2015). Pedagogical Approaches of Elementary Teachers for Primary Refugee Children. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, S.2(4), s.175-185.
- Erdoğan, M. ve Erdoğan, A., (2017). *Türkiye'deki Suriyeli ve Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi: Ankara
- Güneş, M. (2013). *Uluslararası Göçün Tetikleyicileri; Suriye'den Türkiye'ye Zorunlu Göç'ün Cilvegözü Örneği İle Yansımaları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Turgut Özal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Memisoglu F. ve Ilgit A. (2017) Syrian Refugees in Turkey: Multifaceted Challenges, Diverse Players and Ambiguous Policies, *Mediterranean Politics*, S..22, s.317-338.
- Sağlam, H. İ. ve İlksen Kanbur, N. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, S.7, s.310-323.
- Saban, A.ve Ersoy, A. (2016). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.25/1, s.208-229
- TDK Türk Dil Kurumu (2018). *Göç*. <http://www.tdk.gov.tr/>. (Erişim Tarihi: 17.02.2018)
- Türkiye Göç Raporu* (2015). T Ankara: C. İçişleri Bakanlığı Göç idaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Uzun E.M. ve, Bütün E. (2016) Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, S.1, s.72-83.
<http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (Erişim Tarihi: 30.04.2018)